

УДК 321.7

КОНЦЕПТ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ У СУЧАСНІЙ ПОРІВНЯЛЬНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ: ДЕФІНІЦІЯ, ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА НАСЛІДКИ¹

Віталій Литвин

кандидат політичних наук, асистент кафедри політології

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Університетська 1, м. Львів, 79000, Україна

e-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

Проаналізовано сучасні концепти демократії. Наголос зроблено на концепті ефективної демократії. Запропоновано шляхи генералізації концепту ефективної демократії на основі категорії «сила людей», а також метод операціоналізації ефективності демократії. Здійснено розгляд різних типів демократій на підставі їх ефективності, а також рівня демократії на підставі політичних і особистісних прав та верховенства права.

Ключові слова: концепт демократії, «демократія з прикметниками», «сила людей», політичні і особистісні права, номінальна і ефективна демократичність, верховенство права, необмежені і обмежені автократії, неефективні і ефективні демократії.

Як демонструє сучасна порівняльна політологія, а також політична практика, не можна з однозначною точністю підходити стосовно трактування всіх демократій як аналітично рівноцінних і співмірних. Безумовно, існує значна різниця в розвитку демократії, наприклад, у Сполученому Королівстві (чи в цілому у Західній Європі), Болгарії (або в Центральній і Центрально-Східній Європі) та Україні (або в цілому у Східній Європі) тощо. При цьому найбільша розділювальна лінія трактування того, як відбувається процес становлення демократії, притаманна тим країнам, які нещодавно були авторитарними/тоталітарними, а сьогодні із тих або інших причин перебувають у стадії *трансформації* своїх політичних режимів. З огляду на це, різні країни, які у різній мірі демократизовані, по-різному (а інколи й надто суб'єктивно)

---

¹ Роботу представлено на міжнародній науковій конференції "Духовність. Культура. Наука", Львів, 2–3 жовтня 2012 року.

розглядаються. Як наслідок, у порівняльній політології виникла низка підходів до дефініювання національних (інтернаціональних) особливостей розвитку демократії (і демократизації як більш широкого процесу). Дані підходи найчастіше оперують поняттями «різновидів» і «рівнів» демократії та демократизації.

Коли говоримо про сучасні різновиди демократії і демократизації, то повинні віддавати належне тому моменту, що деякі з них є класичними (або аналізованими в класичній й новій літературі з приводу порівняльного аналізу демократії та/чи демократизації), а деякі нетрадиційними. Саме із огляду на зазначену специфіку, вважаємо за доцільне застосовувати для трактування різновидів різних феноменів й процесів (в тому числі демократії і демократизації) категорію «концепту». Річ у тому, що найчастіше «концепт» трактується як певна інноваційна ідея, котру в собі містить креативний задум; конструкція, яка складається з одного класу об'єктів і одного класу параметрів; загальна ідея і щось розумово/логічно продумане [22]. З огляду на це, зрозуміло, що «концепт» – не частина загальної теорії, а результат попереднього і подальшого обґрунтування. В цьому плані необхідність перевірки концепту обов'язкова, особливо якщо це стосується демократії й демократизації.

«Концепт демократії» означає, що мова йде про попередні результати, які потребують дальшого систематичного емпіричного дослідження і операціоналізації в контексті пояснення засадничих параметрів та індикаторів демократії. Попри те, що і раніше були очевидними відмінності у якості демократії, політична наука, зазвичай, нехтувала якісними і кількісними вимірами цього феномену й процесу. Навіть із огляду на те, що часто застосовуються різні «новітні» концептуалізації демократії, зокрема, гібридна (М. Александер [2], М. Богаардс [5], Л. Даймонд [13], С. Левіцькі і Л. Вей [30], Л. Морліно [38] тощо), керована (А. Браун [6], Т. Колтон [10], С. Волін [57] тощо), ілліберальна (А. Каратницькі [28], П. Сміт та М. Зіглер [49] та Ф. Закарія [58; 59] тощо), делегативна (М. МакФаул [32], Г. О'Доннелл [39], Ф. Паніцца [42] тощо), дефектна та вбудована (В. Меркель та А. Кройссант [11; 35-37], А. Ветзель та Я. Орбі [56] тощо) й інші, та все ж сутнісно

досить складно говорити про їх політологічну операціоналізацію (а також й про операціоналізацію на рівні всіх суб'єктів політичного процесу).

З цього приводу Д. Колліер і С. Левіцькі [9] помічають, що в новітній науці відбувається «поширення альтернативних форм концептів» демократії, внаслідок чого можна відслідковувати величезну кількість її (демократії) *підтипів* (вченими виокремлено 550 уточнень дефініції демократії). На цій основі прийнято ідею про необхідність трактування демократії «із прикметниками». Прикметники виникли як уточнювальні властивості «демократій» за наслідками закінчення перших фаз демократичних транзитів у більшості країн, які піддавались аналізу. Тим не менш, у своїй більшості вчені у концептуалізації різних форм та різновидів демократії виходили із інституційних механізмів її трактування, зосереджуючи лиш незначну увагу на параметри *сприйняття* демократичного політичного режиму як такого.

Тому одним із теоретико-методологічних ракурсів дослідження демократії має стати оцінювання того, наскільки остання сприяє розширенню *можливостей людей* (як її головного носія). Із огляду на це, доволі цікавим компаративістським інструментом може бути конструювання «індексу ефективної демократії» і його перевірка стосовно певних індикаторів демократії у відмінних країнах. Зростання кількості демократичних політичних режимів (на підставі їхньої мінімалістської, а також максималістської традиції трактування) протягом періоду третьої хвилі демократизації [25], а теж у окремих країнах протягом так званої «четвертої хвилі демократизації» (термін було використано у вказаному контексті в 2002 р. у праці М. МакФаула «Четверта хвиля демократії і диктатури» [33]) спричинило звернення значної кількості уваги дослідників на нові демократичні держави, які існують за межами західного світу (наприклад, доробки Р. Едкока і Д. Колліера [1; 8]).

Проте незабаром науковці зрозуміли, що якість більшості нових демократій значно відрізняється від зразків, встановлених й інституціоналізованих у західних демократіях. Внаслідок цього очевидно, що поділ поміж повними (ліберальними) і частковими (дефектними) демократіями є настільки ж вагомим, як раніше поділ між демократіями, а також автократіями (зазначена інтерпретація простежується

у доробках Р. Роуза [45], М. Оттавея [41] і Ф. Закарії [58] тощо). Саме внаслідок цього й виникла низка концептів, різновидів і теорій демократії, які перераховані вище (а загалом ж спектр теорій і концептуалізацій демократії у найпростішому розумінні корелюється, як зазначено раніше, від мінімалістських, зокрема у Й. Шумпетера, до максималістських, зокрема у Б. Барбера [4], тощо).

Це одна із причин того, чому сьогодні все частіше видатні західні політологи помічають, що здатність країн забезпечувати верховенство права й контролювати корупцію (як системне явище) є головним фактором виокремлення *ефективних* і *неефективних* демократій. Про це, зокрема, зауважують і наступні дослідники: Г. О'Доннелл [40], М. Воррен [52], Р. Роуз [45], К. Велзел і А. Александер [54] тощо. Були запропоновані навіть такі підходи, у яких здійснено чітку дихотомію поміж ефективними (або у широкому розумінні – ліберальними) й неефективними (або у широкому розумінні – неліберальними/дефектними) різновидами демократії [36]. Більшість із них у цьому плані стикаються із проблемою, яка може бути описана як «категоріальна бімодальність», на підставі котрої певній країні присвоюються «оціночні недоліки», які впливають або ж не впливають на те, як розвивається її (цієї країни) демократичний або недемократичний режим.

На противагу цьому підходу, К. Велзел, Р. Інглхарт і Х.Д. Клінгеман у 2003 р. в праці «Теорія людського розвитку» [55] запропонували *модель безперервних даних* стосовно впливу недоліків на вироблення градуйованого індексу «ефективної демократії». Цей індекс знецінює рівень демократії певної країни за умови, коли в ній не встановлено/інституціоналізовано верховенства права. Внаслідок цього вчені виокремлюють два полюси «ефективності демократії»: на одному розміщено повністю ефективні демократії, на іншому – автократії чи повністю неефективні демократії. Між полюсами відбувається градація [26]. Але, з зауваження Р. Едкока і Д. Колліера [1], а теж Г. Гоертца [18], такому підходу бракувало концептуальної повноти та цілісності. Повторна спроба була зроблена у дослідженні К. Велзела і А. Александера «Вимірювання ефективної демократії» у 2008 р. (стосовно 150 різних країн світу [54]).

Концептуалізація ефективної демократії відбувається з огляду на те, що ця модель політичного режиму в буквальному сенсі означає «урядування людьми» (а точніше, за допомогою людей), про що зауважують С. Макферсон [31], Б. Холден [23], Д. Філпотт [44], С. Фінер [15], А. Сен [47], А. Арбластер [3], М. Канован [7] й М. Воррен [52]. Демократія характеризується в плані розширення «людського начала» тим моментом, що вона обмежена лиш розробкою/прийняттям правових норм. А це, в першу чергу, передбачає, що людина трактується у різних концептах демократії як «демократичний громадянин», внаслідок чого сама людина постає очевидцем власних прав [46]. Людина практикує *персональні свободи* у приватному житті і *політичні свободи* у публічному житті [21, с. 265]. Внаслідок цього саме «сила людини» у демократії стає концептуальним ядром, з якого формуються всі інші «змістовні виміри демократії». При цьому дуже наглядним є висновок, який був запропонований у проекті «World Values Surveys»²: частіше за все звичайна людина пов'язує демократію саме з можливістю бути власником свого життя [12], а також з процвітанням і соціальною справедливістю. Саме на цій основі у різні історичні періоди сила людини відіграла найбільшу роль у процесі транзиту до демократії [7; 19; 25; 27; 34; 50]. Ось чому практично у кожній концепції демократії права людей було визначено як дефінітивні атрибути демократичності.

Окрім того, саме на цій основі останнім часом відбувається конструювання такої моделі демократії, в якій демократія позиціонується як «розширена теорія людського розвитку», а також як умова перетворення людей в агентів управління своїм власним, а також суспільним життям. Вказана модель демократії сьогодні трактується як «*концепт ефективної демократії*». Головними представниками вказаної ідеї є такі науковці: А. Сен [47], К. Велзел, Р. Інглхарт та Х.Д. Клінгеман [53-55]. Базовим правилом концепту є позиціонування демократії як інституційного компоненту, метою якого є розширення прав/можливостей у контексті оперування неінституційними важелями зазначеного процесу (базово під неінституційними

---

² <http://www.worldvaluessurvey.org/>

важелями в даному випадку ми на увазі маємо економічні та культурні фактори – наприклад, учасницькі ресурси чи громадські навички³).

З огляду на це, в плані дослідження ефективності/неефективності демократії нас найбільше цікавлять ті концепти, які виникають крізь призму «сили людей» і «всезагальних прав людини й громадянина». Доцільно виокремлювати два різні варіанти «омани» демократією (крізь призму відмінних концептів демократії): 1). «електоральний редуціонізм»; 2). «невпорядкований еkleктизм». Перший з них стосується випадків, коли науковці лімітують значення демократії проведенням регулярних та змагальних виборів: редуціонізм полягає у тому, що люди мають можливість використовувати тільки один інструмент свого впливу на політичну владу. Другий варіант передбачає стратегію, у якій вчені визначають демократію на підставі набору інститутів й інституційних рис, проте без впорядкування цих атрибутів за їх інструментальною цінністю щодо впливу людського потенціалу. Тим не менш, дослідники зазначають, що даний двовекторний підхід до аналізу демократії дефінітивно лімітує останню тільки *політичними виміром сутності*.

Проте не можливо оминати трактування демократії, як ідеї *народної участі* (участі народу як базового носія демократичних цінностей і атрибутів) у політиці на підставі виокремлення феноменів «особистої автономії», «самовизначення» і «людського фактору». З огляду на це стає цілком очевидно, що демократія буде повністю розширювати можливості людей тільки у тому випадку, якщо вона не інституціоналізуватиме особистих прав у тому ракурсі, як це має місце у випадку політичних прав. А тому, за словами К. Велзела й А. Александера, дефінітивно-первинну основу демократії складають *політичні й особистісні права* людини й громадянина. І лиш на другому (вторинному) місці знаходяться такі ракурси (чи індикатори задля інших, більше вживаних, концептів демократії), як політичний плюралізм, незалежність судової влади, горизонтальна/вертикальна підзвітність тощо. У якісному відображенні це означає, ніби кожна інституційна особливість демократії є інструментальною стосовно будь-яких операцій з правами людей.

---

³ Вони стали основою конструювання відповідних концептів демократії – зокрема, «учасницької демократії» С. Пейтмана [43], «деліберативної демократії» Ю. Габермаса [20], «космополітичної демократії» Д. Хелда [21].

При цьому слід розуміти, що операціоналізація й інституціоналізація «*сили* (демократичного впливу) *людей*» є феноменом, який піддається градації. Тому на цій основі *граду*юваною повинна бути і демократія. Задану ідею було доведено з наслідків еквівалентного виокремлення п'яти політичних і п'яти особистісних прав людини (така методика, зокрема, була використана в доробках К. Велзела, Р. Інглхарта й Х.Д. Клінгемана – але вагомо те, що кількість оцінюваних маркерів, якими у нашому випадку постають права людини і громадянина, може змінюватись в залежності від конкретної дослідницької специфіки). *Особистісні права людини*: 1. право вибору, яким чином заробляти і витратити гроші; 2. право вибору, чого навчатись та до яких ресурсів інформації звертатись; 3. право вибору релігійних переконань; 4. право вибору місця проживання; 5. право вибору способу життя. *Політичні права людини*: 1. право/свобода громадського висловлення політичних вподобань; 2. право/свобода захисту чиїхось політичних вподобань, мобілізації ресурсів за їхню підтримку; 3. право чи свобода здійснення судового нагляду за порушення державою людських прав; 4. право балотуватись на державні посади; 5. право вільного голосу та рівноцінного значення із іншими у процесах виборів, ініціатив, референдумів. Найбільш вагомий методологічний момент у тому, що навіть попри суттєву зміну кількості маркерів розгляду (тобто прав), значимість кількісного переліку в заданому плані є вторинною, адже основна ідея полягає у тому, що поки існує можливість переліку народних прав, доти демократію може бути диференційована як така. Якщо «сила людей» у контексті виконання усіх прав забезпечена, тоді варто говорити про максимально ефективну демократію, а якщо не виконуються жодні особистісні або політичні права, тоді слід говорити про мінімально ефективну демократію. З цього приводу К. Велзел і А. Александер запропонували *інтервальну шкалу* в межах від «0» балів до «100» балів, на основі якої можна оцінювати ефективність демократії (пропорційно стосовно кількості реалізованих особистісних і політичних прав).

У запропонованій моделі «50 балів» відіграє роль «розділової/бар'єрної» межі задля оцінювання ефективності демократії. Якщо країна отримує менше 50

балів, вона потрапляє в категорію, де більшість прав не виконується, тобто «сила людей» оцінена як обмежена. Ці країни означено як автократичні (або як більш автократичні). З іншої сторони, ті країни, які отримують понад 50 балів, повинні класифікуються як такі, що є демократичними (чи більш демократичними). При цьому 25 і 75 балів позначають ті ситуації, коли країни розраховуються як більш чи менш демократичні або авторитарні: 1. 0-24 бали – це більш повні автократії; 2. 25-50 балів – менш повні автократії; 3. 51-75 балів – менш повні демократії; 4. 76-100 балів – більш повні демократії [54]. Умовно слід зазначити, що 0 і 100 балів – відповідно, абсолютні автократії й абсолютні демократії. При цьому науковці констатують, що існують певні особливості, які визначають просто демократію, а також певні особливості, які визначають ефективну демократію.

Народні права – центральна дефінітивна особливість демократії, тому вони визначають *номінальну демократичність*. Навіть, якщо всі запропоновані права мають застосування в тій чи іншій країні, це не означає, що ці права ефективно поважають: ефективність вимагає не тільки «юридичної обов'язковості» норм з приводу втілення народних прав. У даному випадку потрібне також врахування верховенства права, яке демонструє наскільки номінальність трансформується в *ефективну демократичність* (ефективність демократії). При цьому *верховенство права* повинне трактуватись як урядування, яке зав'язане на правових нормах у порядку, визначеному законом. А це означає, що верховенство права зовсім не є винятковим атрибутом демократії. Тобто уряд (або політична система в цілому) не має бути демократичним, щоб бути прив'язаним до закону. Дана інтерпретація не поділяє політичні режими на демократичні й авторитарні, а лиш виокремлює «необмежені уряди» (або системи урядування) від «обмежених». Річ у тому, що починаючи від епохи «освіченого абсолютизму» в центрі уваги «верховенства права» (як дефінітивного ракурсу) перебуває обмежений, але не демократичний уряд (цю ідею помічають західні дослідники, зокрема, А. Дворкін [14], Дж. Фінніс [16], Л. Фуллер [17], С. Холмс [24]). Лиш у республіканській традиції верховенство права почало трактуватись як елемент для означення демократії [48]: при цьому

в ракурсі розподілу влади на гілки, незалежності судової влади, а теж існування громадянських прав і свобод.

Тому в контексті концепту ефективної демократії слід приймати міркування, що народні права та верховенство права є ізольованими елементами політичних режимів. Тому ці два патерни/індикатори за своєю суттю релевантні один щодо одного: права стають все більше значущими тоді, коли їх більше поважають за допомогою закону і пов'язаних з ним інституційних практик. Як наслідок цього, значення верховенства права також стає все більш істотним. Інтерація народних прав і верховенства права переростає у концепт ефективної демократії. Значення верховенства права при цьому полягає у тому, що воно обмежує ймовірність для запровадження «версій довільного використання влади» – деспотизму й анархії. В конструкцію народних прав входять дві розглянуті візії останніх – політичні та особистісні права. В конструкцію ж верховенства права входять два елементи – «процедурна регулярність» та «приручення корупції» (за версією К. Велзела та А. Александера [54]).

Для операціоналізації даних по різних країнах автори концепту ефективної демократії використовують вже існуючі у науковому світі доробки оцінювання народних прав й верховенства права: 1). в першому випадку – це дані організації «Freedom House»; 2). а в другому випадку – це дані Світового банку із приводу «ефективності урядування», де одним із елементів аналізу є саме верховенство права (модель оцінювання ефективності урядування Д. Кауфманна, А. Крайя й М. Мاستруцці [29]). Всі ці показники трансформуються (через нормалізацію та метод головних компонентів) у показники за шкалою від 0 до 100 балів (проте слід зауважити, що верховенство права розраховується за шкалою від 0 до 1 бала із кроком у 0,05 бала).

На підставі аналізу 150 країн світу К. Велзел та А. Александер виокремили чотири типи політичних режимів (не будемо аналізувати всі, а при можливості зосередимось на пострадянських країнах):

1). *необмежені автократії* (від 0 і до 0,5 бала за рівнем верховенства права і від 0 до 50 балів за демократичними/народними правами) – Алжир, Ангола, Афганістан, Білорусь, Вірменія, В'єтнам, Єгипет, Ірак, Іран, Камерун, Китай, Киргизстан, Куба, Непал, Пакистан, Північна Корея, Росія, Сирія, Таджикистан, Узбекистан тощо;

2). *обмежені автократії* (від 0,5 до 1 бала за рівнем верховенства права і від 0 до 50 балів за «силою людей», тобто за наділеністю демократичними або народними правами) – Йорданія, Катар, Кувейт, Малайзія, Мальдіви, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія, Сінгапур, Туніс тощо;

3). *неефективні демократії* (від 0 і до 0,5 бала за рівнем верховенства права та від 50 до 100 балів за демократичними або народними правами) – Аргентина, Болгарія, Болівія, Бразилія, Венесуела, Грузія, Еквадор, Індія, Індонезія, Колумбія, Македонія, Мексика, Парагвай, Перу, Румунія, Таїланд, Туреччина тощо;

4). *ефективні демократії* (від 0,5 та до 1 бала за рівнем верховенства права, а також від 50 та до 100 балів за демократичними або народними правами) – це Австралія, Бельгія, Греція, Естонія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Намібія, ПАР, Південна Корея, Польща, Словаччина, Словенія, США, Тайвань, Уругвай, Угорщина, Франція, ФРН, Хорватія, Чехія, Чилі, Японія тощо⁴.

На основі розгляду концепту ефективної демократії, особливо у світлі інших більш апробованих методик та методологій, приходимо до висновку, що задана техніка є доволі ефективною. По-перше, вона може бути використана у процесі конструювання «демократій з прикметниками» (як одного з засадничих напрямів контекстуалізації демократизаційних процесів). По-друге, вона (на основі саме інтервальну шкали її операціоналізації) збагачує наукове розуміння з приводу того, як слід класифікувати не лиш демократичні, а й авторитарні системи. Саме тому вважаємо, що концепт ефективної демократії повинен науково поглиблюватись

---

⁴ Найвищі (умовно максимальні) демократичні права властиві для наступних країн: Маршалові острови, Коста-Ріка, Іспанія, США, Бельгія, Канада, Ісландія, Швейцарія, Нова Зеландія, Норвегія, Фінляндія та Швеція тощо. Із іншої сторони, найнижчі демократичні права властиві таким країнам: Бірма, Північна Корея, Туркменістан, Лівія, Куба та Сирія. Примітно також те, що в жодній із країн світу не було помічено максимальних (1 бал) показників верховенства права, хоч в цьому плані найкращі бали отримали такі країни: Канада, Ісландія, Швейцарія, Нова Зеландія, Сінгапур, Скандинавські країни. Практично відсутнє верховенство права в Афганістані, Сомалі, Гаїті, Іраку.

і диференціюватись. Крім того, перспективою вважаємо поєднання зазначеного ідейного ракурсу з більш верифікованими концептуалізаціями демократії.

Список використаних джерел

1. Adcock R. Measurement Validity : A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research / Robert Adcock, David Collier // *American Political Science Review*. – 2001. – Vol. 95. – No. 3. – P. 529-545.
2. Alexander M. Democratization and Hybrid Regimes : Comparative Evidence from Southeast Europe / Marcus Alexander // *East European Politics & Societies*. – 2008. – Vol. 22. – No. 4. – P. 928-954.
3. Arblaster A. Democracy / Anthony Arblaster. – London, 2002. – 122 p.
4. Barber B. Strong Democracy : Participatory Politics for a New Age / Benjamin R. Barber. – Berkeley : University of California Press, 2004. – 356 p.
5. Bogaards M. How to classify hybrid regimes? Defective democracy and electoral authoritarianism / Matthijs Bogaards // *Democratization*. – 2009. – Vol. 16. – No. 2. – P. 399-423.
6. Brown A. From Democratization to «Guided Democracy» / Archie Brown // *Journal of Democracy*. – 2001. – Vol. 12. – No. 4. – P. 35-41.
7. Canovan M. The People / M. Canovan // Dryzek J. *The Oxford Handbook of Political Theory* / John S. Dryzek, Bonnie Honig, Anne Phillips. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – P. 349-362.
8. Collier D. Democracy and Dichotomies : A Pragmatic Approach to Choices about Concepts / David Collier, Robert Adcock // *Annual Review of Political Science*. – 1999. – Vol. 2. – P. 537-365.
9. Collier D. Democracy with adjectives : Conceptual innovation in comparative research / David Collier, Steven Levitsky // *World Politics*. – 1997. – Vol. 49. – No. 3. – P. 430-451.
10. Colton T. Popular Choice and Managed Democracy / Timothy Colton/Michael McFaul. – Washington, DC : Brookings Institution Press, 2003. – 317 p.
11. Croissant A. From Transition to Defective Democracy : Mapping Asian Democratization / Aurel Croissant // *Democratization*. – 2004. – Vol. 11. – No. 5. – P. 156-178.
12. Diamond L. The Spirit of Democracy : The Struggle to Build Free Societies Throughout the World / Larry Diamond. – New York : St. Martin's Press, 2009. – 464 p.
13. Diamond L. Thinking About Hybrid Regimes / Larry Jay Diamond // *Journal of Democracy*. – 2002. – Vol. 13. – No. 2. – P. 21-35.
14. Dworkin A. Law's Empire / Ronald Dworkin. – Cambridge : Harvard University Press, 1986. – 470 p.
15. Finer S. The History of Government from the Earliest Times (3 vols.) / S. E. Finer. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – 1744 p.
16. Finnis J. Natural Law and Natural Rights / John Finnis. – Oxford : Oxford University Press, 2011. – 512 p.
17. Fuller L. The Morality of Law : Revised Edition (The Storrs Lectures Series) / Lon L. Fuller. – New Haven : Yale University Press, 1969. – 262 p.
18. Goertz G. Social Science Concepts : A User's Guide / Gary Goertz. – Princeton : Princeton University Press, 2006. – 288 p.

19. Grayling A. *Toward the light of liberty : the struggles for freedom and rights that made the modern Western world* / A. C. Grayling. – New York, 2007. – 336 p.
20. Habermas J. *Between Facts and Norms : Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy* / Jürgen Habermas. – Cambridge : MIT Press, 1998. – 675 p.
21. Held D. *Models of Democracy* / David Held. – Stanford : Stanford University Press, 2006. – 338 p.
22. Hjørland B. *Concept Theory* / Birger Hjørland // *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. – 2009. – Vol. 60. – No. 8. – P. 1519-1536.
23. Holden B. *Barry Holden* / Barry Holden. – New York : P. Allan, 1988. – 205 p.
24. Holmes S. *Lineages of the Rule of Law* / Stephen Holmes // *Maravall J. Democracy and the Rule of Law* / José María Maravall, Adam Przeworski. – New York : Cambridge University Press, 2003. – P. 19-61.
25. Huntington S. *The Third Wave : Democratization in the Late Twentieth Century*. – Norman : University of Oklahoma Press, 1991. – 366 p.
26. Inglehart R. *Modernization, Cultural Change, and Democracy : The Human Development Sequence* / Ronald Inglehart, Christian Welzel. – New York : Cambridge University Press, 2005. – 344 p.
27. Karatnycky A. *How Freedom is Won : From Civic Resistance to Durable Democracy* / Adrian Karatnycky. – Washington D.C. : Freedom House, 2005. – 52 p.
28. Karatnycky A. *The Decline of Illiberal Democracy* / Adrian Karatnycky // *Journal of Democracy*. – 1999. – Vol. 10. – No. 1. – P. 112-125.
29. Kaufmann D. *Governance Matters V : Aggregate and Individual Governance Indicators 1996- 2005* / Daniel Kaufmann, Aart Kraay, Massimo Mastruzzi // *World Bank Policy Research Department Working Paper*. – 2007. – Vol. 3630. – 44 p.
30. Levitsky S. *Competitive Authoritarianism : Hybrid Regimes After the Cold War (Problems of International Politics)* / Steven Levitsky, Lucan A. Way. – Cambridge University Press, 2010. – 536 p.
31. MacPherson C. *The Life and Times of Liberal Democracy* / C. B. MacPherson, Frank Cunningham. – Oxford : OUP Canada, 2012. – 144 p.
32. McFaul M. *Putin and the «Delegative Democracy» Trap : Evidence from Russia's 2003-04 Elections* / Michael A. McFaul // *Post-Soviet Affairs*. – 2004. – Vol. 20. – P. 285-319.
33. McFaul M. *The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship* // Michael A. McFaul // *World Politics*. – 2002. – Vol. 54. – No. 2. – P. 212-244.
34. Markoff J. *Waves of Democracy : Social Movements and Political Change* / John Markoff. – Pine Forge Press, 1996. – 192 p.
35. Merkel W. *Conclusion : Good and Defective Democracies* / Wolfgang Merkel, Aurel Croissant // *Democratization*. – 2004. – Vol. 11. – No. 5. – P. 199-213.
36. Merkel W. *Embedded and Defective Democracies* / Wolfgang Merkel // *Democratization*. – 2004. – Vol. 11. – No. 5. – P. 33-58.
37. Merkel W. *Embedded and Defective Democracies in the 21st Century* / Wolfgang Merkel. – Bratislava : EXU Excelentná Univerzita, 2008.
38. Morlino L. *Are there hybrid regimes? Or are they just an optical illusion?* / Leonardo Morlino // *European Political Science Review*. – 2009. – Vol. 1. – No. 2. – P. 273-296.
39. O'Donnell G. *Delegative Democracy* / Guillermo A. O'Donnell // *Journal of Democracy*. – 1994. – Vol. 5. – No. 1. – P. 55-69.
40. O'Donnell G. *Why Rule of Law Matters* / Guillermo A. O'Donnell // *Journal of Democracy*. – 2004. – Vol. 15. – No. 1. – P. 5-19.

41. Ottaway M. *Democracy Challenged : The Rise of Semi-Authoritarianism* / Marina Ottaway. – Washington, D.C. : Carnegie Endowment for International Peace, 2003. – 288 p.
42. Panizza F. Beyond «delegative democracy» : «old politics» and «new economics» in Latin America / Francisco Panizza // *Journal of Latin American studies*. – 2000. – Vol. 32. – No. 3. – P. 737-763.
43. Pateman C. *Participation and Democratic Theory* / Carole Pateman. – Cambridge : Cambridge University Press, 1975. – 132 p.
44. Philpott D. *In Defense of Self-Determination* / Daniel Philpott // *Ethics*. – 1995. – Vol. 105. – P. 352-385.
45. Rose R. *Democratic and Non-Democratic States* / R. Rose // Haerpfer C. *Democratization* / Christian W. Haerpfer, Patrick Bernhagen, Ronald F. Inglehart, Christian Welzel. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 400 p.
46. Saward M. *Democracy and Citizenship : Expanding Domains* / M. Saward // Dryzek J. *The Oxford Handbook of Political Theory* / John S. Dryzek, Bonnie Honig, Anne Phillips. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – P. 400-422.
47. Sen A. *Development as Freedom* / Amartya Kumar Sen. – New York : Anchor Books, 1999. – 366 p.
48. Shklar J. *Political Theory and Rule of Law* / Judith N. Shklar // Hoffman S. *Political Thought and Political Thinkers* / Stanley Hoffmann, Judith N. Shklar. – Chicago : Chicago University Press, 1998. – P. 21-37.
49. Smith P. *Liberal and Illiberal Democracy in Latin America* / Peter H. Smith, Melissa R. Ziegler // *Latin American Politics and Society*. – 2008. – Vol. 50. – No. 1. – P. 31-57.
50. Tarrow S. *Power in Movement : Social Movements and Contentious Politics* / Sidney G. Tarrow. – New York : Cambridge University Press, 2011. – 352 p.
51. Warren M. *Democracy and the State* / Mark E. Warren // Dryzek J. *The Oxford Handbook of Political Theory* / John S. Dryzek, Bonnie Honig, Anne Phillips. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – P. 382-399.
52. Warren M. *Political Corruption as Duplicitous Exclusion* / Mark E. Warren // *PS Political Science and Politics*. – 2006. – Vol. 39. – No. 4. – P. 803-807.
53. Welzel C. *Democratization as Human Empowerment* / Christian Welzel, Ronald Inglehart // *Journal of Democracy*. – 2008. – Vol. 19. – No. 1. – P. 126-140.
54. Welzel C. *Measuring Effective Democracy : The Human Empowerment Approach* / Christian Welzel, Amy C. Alexander // *World Values Research*. – 2008. – Vol. 1. – No. 1. – P. 1-34.
55. Welzel C. *The theory of human development : A cross-cultural analysis* / Christian Welzel, Ronald Inglehart, Hans-Dieter Klingemann // *European Journal of Political Research*. – 2003. – Vol. 42. – No. 2. – P. 341-379.
56. Wetzel A. *Promoting embedded democracy? Researching the substance of EU democracy promotion* / Anne Wetzel, Jan Orbie // *European Foreign Affairs Review*. – 2011. – Vol. 16. – No. 5. – P. 565-588.
57. Wolin S. *Democracy Incorporated : Managed Democracy and the Specter of Inverted Totalitarianism* / Sheldon S. Wolin. – Princeton University Press, 2009. – 376 p.
58. Zakaria F. *The Future of Freedom : Illiberal Democracy at Home and Abroad* / Fareed Zakaria. – W. W. Norton & Company, 2003. – 286 p.
59. Zakaria F. *The Rise of Illiberal Democracy* / Fareed Zakaria // *Foreign Affairs*. – 1997. – Vol. 76. – No. 6. – P. 22-43.

CONCEPT OF EFFECTIVE DEMOCRACY IN CONTEMPORARY COMPARATIVE POLITICS: DEFINITION, OPERATIONALIZATION AND CONSEQUENCES

Vitaliy Lytvyn

*PhD in Political Science, Assistant Professor at the Department of Political Science
Ivan Franko National University of L'viv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com*

The author analyzes various contemporary concepts of democracy. The emphasis is placed on the selection of effective democracy concept. The author offers different ways of generalization of effective democracy concept under the category of "people power", invites method for operationalization of efficiency democracy, carries on various types of democracies based on their performance, considers the levels of democracy based on political and personal rights and rule of law.

Key words: concept of democracy, "democracy with adjectives" political and personal rights, "people power", nominal and effective democracy, rule of law, limited and unlimited autocracy, inefficient and effective democracy.

КОНЦЕПТ ЭФФЕКТИВНОЙ ДЕМОКРАТИИ В СОВРЕМЕННОЙ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПОЛИТОЛОГИИ: ДЕФИНИЦИИ, ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИИ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Виталий Литвин

*кандидат политических наук, ассистент кафедры политологии
Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская 1, г. Львов, 79000, Украина
e-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com*

Проанализированы современные концепты демократии. Акцент сделан на концепте эффективной демократии. Предложены пути генерализации концепта эффективной демократии на основании категории «сила людей», а также метод операционализации эффективности демократии. Рассмотрено различные типы демократий на основании их эффективности, а также уровни демократии на основании политических и личностных прав, а также верховенства права.

Ключевые слова: концепт демократии, «демократия с прилагательными», политические и личностные права, «сила людей», номинальная и эффективная демократичность, неограниченные и ограниченные автократии, неэффективные и эффективные демократии, верховенство права.